

Osobnosti a ocenenia mesta

•

- - [dokument jpg](#)

Ján Bokai

(narodil sa 27. 5. 1822, zomrel 20. 10. 1884 v Budapešti), absolvent evanjelického gymnázia v Spišskej Novej Vsi, lekár - pediater, univerzitný profesor a odborný publicista.

Ján Brišák

(nar. 27. 2. 1904 v Rabí) bol od roku 1929 do roku 1943 profesorom náboženstva na ušiteškom ústave a gymnáziu. Neskôr sa stal aj predsedom MO MS v Spišskej Novej Vsi a jeho zásluhou bol v našom meste zriadený prvý Matičný dom na Slovensku (dnešné Múzeum Spiša).

Oscar Ember

(narodil sa 1892, zomrel 1952 v New Yorku, USA), maliar - portrétista. Študoval v Budapešti, maliar v Berlíne, Švajčiarsku (1935), neskôr v Prahe. Po okupácii Čech emigroval do USA, v roku 1944 získal americké občianstvo. Portrétoval osobnosti verejného života a umeleckého života, autor krajínok, zátiší, aktov. Obrazy Zvestovanie a Lastovička vystavoval v roku 1924 v Salóne Spolku nezávislých umelcov v Paríži. V roku 1954 bola predstavená jeho tvorba na výstave v New Yorku.

Gejza Emericzi

(narodil sa 19. 11. 1838 v Ľubici, zomrel 1. 11. 1857), prvý riaditeľ Ušiteškého ústavu v Spišskej Novej Vsi, významný organizátor spolkového života a sociálnej starostlivosti, funkcionár Spišského ušiteškého spolku, založil v meste útulok pre chudobné deti. Písal metodické príručky, odborné články, autor diela o reforme gymnázia. Jeho knižnica s 1000 zväz. sa stala súčasťou knižnice evanjelického gymnázia v Spišskej Novej Vsi.

Jozef Hanula

(nar. 6. 4. 1863 v Troch Sliačoch - zomrel 22. 8. 1944 v Spišskej Novej Vsi), významný maliar, uvedomelý národovec, ktorý svoj životný osud vedome spojil so životom slovenského národu. V Spišskej Novej Vsi sa usadil v roku 1919 a tu si postavil dom s ateliérom. Patrí k zakladateľským postavám slovenskej figurálnej realistickej maľby na prelome 19. a 20. storočia.

Vojtech (Béla) Hajts

(narodil sa 11. 1. 1872, zomrel 11. 9. 1926 v Spišskej Novej Vsi), pedagóg, zakladateľ observatória v Spišskej Novej Vsi. Absolvent gymnázia a ušiteškého ústavu v Spišskej Novej Vsi, vychovávateľ v rodine hlavného spišského župana grófa Júliusa Šákiho. Študoval prírodné vedy na univerzite v Budapešti, pôsobil

v Spišskej Novej Vsi ako učiteľ meštianskej školy, absolvoval kurz elektrotechniky a kurz teoretickej chémie, krátko učil prírodovedné predmety v Kežmarku. Zakladateľ turistiky na Spiši, tvorca názvu Slovenský raj, od roku 1917 predseda spišskonovoveskej sekcie spolku Karpathenverein, člen jeho ústredného, múzejného, organizačného a redakčného výboru, člen Spišského učiteľského spolku, speváckeho a učitelského spolku v meste, dozorného výboru miestneho Spotrebného družstva. Zaslúžil sa o sprístupnenie jaskýň a roklín, Prielomu Hornádu v Slovenskom raji, zberateľ turistickej literatúry, máp a fotografií. S bratom Ľudovítom založili v roku 1904 v Spišskej Novej Vsi súkromné observatórium, v roku 1910 pozorovali Halleyovu kométu.

Arpád Hönsch

(narodil sa 28. 11. 1865, zomrel 20. 6. 1922), riaditeľ Rimomuránskej spoločnosti.

Teodor Daniel Jozef Jóny

(narodil sa 17. 3. 1817, zomrel 3. 4. 1883 v Miškolci, pochovaný v Kežmarku), právnik. Absolvoval gymnázium v Spišskej Novej Vsi, evanjelické lýceum v Kežmarku, štúdiá práva v Budapešti. Dedičného majetku (napr. kúpeľov vo Vyšných Ružbachoch), podporovateľ kežmarského lýcea, ktorému testamentárne venoval okolo 250 000 zlatých spolu s 15 000 zv. knižnicou.

Juraj Kapralík

(nar. 24. 4. 1880 v Spišskej Novej Vsi, zomrel 11. 6. 1964 v Spišskej Novej Vsi, od roku 1909 sa menoval Kalmár, pseudonym Ľudovik Pokuta) napísal 5 básnických zbierok – Spišské klapancie. Cenný je jeho ľudový obraz doby, vystihnutý humorom ladenými veršami s humánnym a sociálnokritickým videním.

Rudolf Kárpáthy

(pôvodne Langsfeld, nar. 1. 11. 1857 v Spišskej Novej Vsi, zomrel 17. 6. 1917 v Budapešti) – akademický maliar, tvorca žánrových výjavov. Dlhšie časovo pracoval v Paríži.

Michal Klein

(nar. 21. 9. 1805 v Spišskej Novej Vsi, zomrel 9. 4. 1877 v Komárne) – lekár a po niekoro nej lekárskej praxi v rodnom dome stal sa organizátorom zdravotníctva v Komáranskej stolici. Venoval sa boju proti cholere, brušnému týfu a besnote.

Šimon Klein

(nar. 23. 12. 1868 v Habovke), študoval v Spišskej Novej Vsi, kde potom pracoval aj ako lekár – vedec a osvetár a tu vydal aj svoju knihu o influenze a otravách. Istý čas bol aj asistentom anatomického ústavu Lekárskej fakulty v Budapešti.

Krištof Klesch

tiež Kletsch (narodil sa 16. 10. 1632, zomrel 20. 2. 1706 v Erfurte, SRN), evanjelický duchovný, básnik. Pôsobil ako diakon vo Veľkej, neskôr ako evanjelický kazateľ v Matejovciach (1656 - 1661) a v Spišskej Sobote (1661 - 1674). Získal titul magister filozofie na univerzite v Jene, je autorom náboženských barokových polemík a dišput, písal básne.

Anton Kovalík

(nar. 2. 6. 1901 v Námestove), profesor dejepisu a zemepisu a v rokoch 1938 - 1945 bol riaditeľom učitelskej akadémie v Spišskej Novej Vsi. Napísal učebnice dejepisu a zemepisu pre stredné školy. Na jar roku 1945 ho orgány NKVD násilne odvliekli do Sovietskeho zväzu, kde aj zomrel v r. 1946.

Imrich Kövi

(vlastným menom Ján Steiner, narodil sa 29. 1. 1839 v Kežmarku, zomrel 3. 8. 1917), pedagóg, priekopník slovenskej speleológie a turistiky. Po absolvovaní maturitnej skúšky v Kežmarku, študoval teológiu v Budapešti, filozofiu a prírodné vedy v Göttingene. V roku 1862 bol pozvaný za riadneho profesora evanjelického gymnázia v Spišskej Novej Vsi. Učil aritmetiku, zemepis, chémiu, nemecký jazyk, deskriptívnu geometriu a od roku 1871 pôsobil zároveň ako učiteľ kreslenia na miestnom učiteľskom ústave. Písal články, príručky a učebnice pre samoukov, učiteľov, vychovávateľov, rodičov a žiakov, napr. Smernice k cvičeniam z chémie pre študentov vysokej školy technickej a hlavne pre farmaceutov (Budapešť, 1855), Deskriptívna geometria, Návod na kreslenie prírody, Kreslenie na základnej škole (Spišská Nová Ves, 1877). Vďaka Spišskému učiteľskému spolku vyšla v roku 1880 vo Weimare jeho mapa Spišskej župy. V 90-tych rokoch vyšla v Spišskej Novej Vsi jeho zbierka príkladov a riešení z matematiky určená žiakom vyšších tried strednej školy. Pozornosť venoval aj spišskému nemeckému dialektu, napísal jeho slovník, zozbieral a zostavil zbierku básní a poviedok spišských autorov, ktorá vyšla v roku 1912 v Kežmarku. Nemalou mierou sa priinivil o objavovanie zákutí Slovenského raja a Vysokých Tatier.

Barbara Krafftová

(nar. 1. 4. 1764 v Spišskej Novej Vsi, zomrela 28. 9. 1825 v Bandbergu – SRN) - maliarka, všeobecné vzdelanie získala v rodisku a tu aj istý čas tvorila. Namaovala niekoľko sto obrazov, ktoré sú po európskych galériách.

Ladislav Krupicer

(narodil sa 26. 12. 1917), pedagóg, amatérsky výtvarník - sochár, absolvent učiteľského ústavu v Spišskej Novej Vsi, pôsobil na SPŠ drevárskej, vytvoril bustu Jozefa Hanulu.

Samuel Lányi

(narodil sa 15. 4. 1792, zomrel 9. 3. 1860 v Modrom Kameni), zememera, ský inžinier, maliar. Pôsobil pri mapovaní Dunaja od Devína po Nový Sad, viedol merania Tisy, autor rkp. máp a hlásení, známy je jeho Autoportrét s jakobínskou čiapkou z roku 1840.

Martin Liedemann

(narodil sa 6. 11. 1767, zomrel 14. 4. 1837 v Tirgu Mures), doktor filozofie, evanjelický farár, rektor levošského lýcea, za známeho spišského lekárnikar Tobiáša Maukscha. Študoval na gymnáziu v Levoči a lýceu v Bratislave, teológiu v Jene a filozofiu v Göttingene. Vyššie dvadsať rokov pôsobil ako profesor a rektor levošského gymnázia (1793-1815), rozšíril ho na úroveň lýcea. Prednášal cirkevné dejiny, politické vedy, štatistiku, uhorské právo a estetiku. Žiadal zaviesť Pestalozziho metódy na ľudových školách, podporoval zriadenie škôl pre výchovu remeselníkov, obchodníkov a roľníkov, v roku 1803 založil v Levoči výchovný ústav pre šiestich detí. Bol členom učiteľských spoločenstiev v Jene. Písal filozofické práce a príležitostné kázne, napr. Literärischer Nachlass: drei Predigten (Levoča 1815).

Jozef Lippich

lekár, ktorý bol od roku 1775 hlavným lekárom Provincie 16 spišských miest. Otec Františka Viliama, nar. 13. 6. 1799 v Spišskej Novej Vsi, ktorý bol tiež lekárom a univerzitným profesorom. Jeho sestra Terézia

(nar. 14. 11. 1800 v Spišskej Novej Vsi bola maliarkou.

Ján Malleter

(nar. 15. 8. 1691 v Spišskej Novej Vsi, zomrel 7. 3. 1755) – lekár, ktorý bol od roku 1718 osobným lekárom spišského starostu Teodora Lubomirského v Spišskej Novej Vsi, mestský a stoličný lekár. V Leidene sa zaujímal o prírodné vedy, poverili ho zostavením prírodopisno-mineralogickej zbierky pre ruského cára Petra I., ktorú inštaloval. Spolupracoval s Matejom Belom na monografii Spišskej stolice.

Ján Mariáši - Mariássy

(narodil sa 23. 7. 1822, zomrel 24. 1. 1905 v Budapešti), absolvent evanjelického gymnázia v Spišskej Novej Vsi a filozofie v Egri. Príslušník kráľovskej gardy vo Viedni, v revolúcii 1848 - 49 dôstojník revolučnej armády, väznený v Olomouci. Žil pod dozorom v Markušovciach. Od začiatku 60-tych rokov sa zúčastňoval na verejnom a politickom živote, poslanec na uhorskom sneme za mesto Spišská Nová Ves, povýšený do barónskeho stavu.

Ján Móry

(1892 - 1978) - hudobný skladateľ zložil vyše 200 opusov a upravoval ľudové piesne. Po znárodnení bol riaditeľom Hudobnej školy v Spišskej Novej Vsi. Je pochovaný v Bratislave.

František Neubauer

(narodil sa 3. 12. 1814 v Temešné - Pavlíkove, R, zomrel 18. 7. 1887), banský inžinier, právnik. Pôsobil v rokoch 1867 - 1887 v Spišskej Novej Vsi vo funkcii banského kapitána Banského kapitanátu.

Jakub Nitsch

(narodil sa 14. 4. 1808 v Strážach pod Tatrami, zomrel 23. 2. 1867), verejný inžinier, právnik. Pochádzal z mäsiarskej rodiny, študoval v Kežmarku, absolvoval právnické štúdiá, stal sa advokátom v Poprade. Po vydaní Októbrového diplomu sa pričinil o obnovenie Provincie XVI spišských miest sa vlastnou samosprávou a súdniectvom, stal sa jej grófom. Pôsobil v Spišskej Novej Vsi od roku 1860.

Gyula Nosz

(narodil sa 30. 9. 1897, zomrel 16. 4. 1967 v Budapešti), novinár.

Viktor Olgyai

(pôvodne Matirko, nar. 1. 11. 1870 v spišskej Novej Vsi, zomrel 19. 6. 1929 v Salzburgu v Rakúsku) – maliar a grafik. Pôsobil v rodnom meste a od roku 1906 bol profesorom grafických techník na výtvarnej akadémii v Budapešti.

Tobiáš Putsch

pedagóg a osvetový pracovník, ktorý od roku 1891 až do roku 1909 pôsobil na gymnáziu a učiteľskom ústave v Spišskej Novej Vsi. Propagátor učiteľstva, organizátor Spišského spolku učiteľov. Zaoberal sa aj metodikou grafológie.

Alojz Richter

(narodil sa 21. 1. 1782, vl. menom Gottfried Henrich, zomrel 25. 8. 1854 v Jasove), cirkevný hodnostár, mecén. len premonštrátskeho rádu, u ite teológie, zástupca a riadite konviktu, gymnázia a akadémie premonštrátov v Košiciach, externý len dekanátu teologických fakúlt a krá ovský radca v Budapešti. Podporoval povznesenie vedomostnej úrovne premonštrátov a škôl, ktoré spravovali na východnom Slovensku, vedecký rozvoj, zakladanie knižníc, výstavbu kostolov a farností.

Ján Richter

(narodil sa 8. 2. 1872, zomrel 18. 5. 1934 v Komárne), pôvodom spišský Nemeč, katolícky k az. Ukon il gymnázium v Spišskej Novej Vsi, absolvent teologického štúdia v biskupskom seminári v Spišskej Kapitule v roku 1894, kaplán v Zázrivej, Bobrovci, Liptovskom Mikuláši, Tvrdošíne a Spišskej Belej, od roku 1900 farár vo Veli nej, neskôr v Ipe skom Sokolci. Na odpo inku žil v Komárne. Zásťanica ideológie jednotného ma arského národa, bol proti násilnej ma arizácii, stúpenec pokojnej asimilácie prostredníctvom výchovy, organizátor kultúrneho a spoločenského života na Orave, len správnych rád miestnych podnikov, poslanec uhorského snemu za Dolný Kubín. Po vzniku SR senátor Národného zhromaždenia (1925 - 1934).

Dr. Bartolomej Rosenstein

(zomrel 23. 3. 1942), vrchný rabín židovskej náboženskej obce v Spišskej Novej Vsi od roku 1929.

Martin Roth

(narodil sa 3. 8. 1841 v Kežmarku, zomrel 25. 2. 1917), pedagóg, numizmatik, priekopník turistiky. Absolvoval gymnaziálne štúdia v Kežmarku, teológiu Budapešti. Pôsobil ako vychovávate v rodine Ferenc Magyaryho v Uhorsku. Od roku 1870 u il latin inu, ale hlavne nemeckú gramatiku a literatúru na evanjelickom gymnázium v Spišskej Novej Vsi, neskôr v dôsledku poma arovania zemepis a prírodopis. Staral sa o numizmatickú zbierku, ktorá bola založená pri škole pre milovníkov a zberateľov mincí. Pova žujeme ho za priekopníka tatranskej turistiky a horolezectva, podie al sa na sprístup ovaní roklín Slovenského raja. Bol organizátorom Uhorského karpatského spolku a spoluzakladateľom Podtatranského múzea v Poprade, spoluautorom dejín Spišského u ite ského spolku. Jeho meno nesie v nemeckej a ma arskej topografii štít vo Vysokých Tatrách a romantická roklina v Slovenskom raji, nadväzujúca na ties avu Ve ký Sokol, ktorej prvý prechod uskuto nil 20. augusta 1898 spolu s Dr. N. Filarszkym a prof. M. Karolym.

Karol Juraj Romy

(nar. 18. 11. 1780 v Spišskej Novej Vsi, zomrel 1847 v Ostrihome), pedagóg, prispievate do Štúrových Slovenských národných novín. Písal aj pod pseudonymom Dragutin.

Július Scholz

(narodil sa 1. 3. 1837 , zomrel 16. 9. 1913 v Budapešti), lesný inžinier. Absolvent evanjelického gymnázia v Spišskej Novej Vsi, vysokoškolský u ite .

Gottfried Schwarz

(pseud. Gabriel de iuxte Hornad, Lorandus Samuelfy, narodil sa 19. 11. 1707, zomrel 23. 11. 1788 v Rintelne, SRN), magister filozofie, doktor teológie. Syn Samuela Schwarza, richtára v Spišskej Novej Vsi. Študoval v Levo í, v rokoch 1730 - 1734 bol v Levo í konrektorom a rektorom. Pre nepriaznivé pomery v protestantskom školstve odišiel do Nemecka, kde pôsobil v Osnabrücku a Rintelne. Na alej však venoval pozornosť histórii a sú asnosti Uhorska.

ThDr. Mikuláš Stanislav

(nar. 3. 12. 1908 v Lip. Sv. Jáne, zomrel 17. 9. 1975 v Spišskej Novej Vsi), profesor biblických vied, spoluprekladateľ Svätého písma. Od roku 1951 farár v Spišskej Novej Vsi. Za jeho pôsobenia sa reštaurovali kostoly, pričom sa vo farskom kostole objavila zlatá polychrómia na klenbe.

Ladislav Széll

(narodil sa 25. 6. 1872, zomrel 19. 7. 1946 v Debrecíne), agrochemik, výskumný pracovník, pedagóg.

Karol Thern

pseudonym Réth N. Károly (narodil sa 13. 8. 1817, zomrel 13. 4. 1886 vo Viedni) - hudobný skladateľ, dirigent, klavirista, pedagóg.

Elias Ursinus

tiež Ursini pôv. Bär, prímením Misnicus, (narodil sa okolo roku 1580 v Delitzschi, SRN, 25. 3. 1627 zomrel), evanjelický duchovný, cirkevný hodnostár, spisovateľ, humanistický vzdelanec. Absolvoval gymnázium v Halle a Freiburgu, teológiu a filozofiu na wittenberskej univerzite, v roku 1609 stal sa evanjelickým farárom v Bánovciach nad Bebravou, krátko pôsobil ako správca nemeckej školy v Prahe - Starom Meste, v roku 1616 prišiel za farára a rektora gymnázia do Levoče, v Spišskej Novej Vsi pôsobil v rokoch 1619 - 1627 ako farár a senior. Je autorom učebnice teológie, filozofickej rozpravy, príručky latinskej gramatiky Filipa Melanchtona (1619) s didaktickým plánom, ktoré napísal a upravil pre potreby levočskej školy. Rukopis jeho denníka sa stal súčasťou spišskonovoveskej kroniky. Písal príležitostné verše po latinsky a nemecky, jeho pohrebný chválospev na Stanislava Thurzu vyšiel v roku 1626 v Košiciach.

Jozef Vymazal

(narodil sa 22. 5. 1927) MUDr., univerzitný profesor, český lekár, neurológ.

ThDr. Ladislav Zábojský

(nar. 31. 5. 1793 v Prešove, zomrel 11. 9. 1870 v Štiavniku), spišský biskup. V rokoch 1840 – 1850 bol farárom a kráľovským školským inšpektorom v Spišskej Novej Vsi. Bol mecénom študentom, zakladateľom dobročinných fondácií a žiackych internátov.

Milan Rastislav Štefánik

- [Spiš a Milan Rastislav Štefánik >>](#) (dokument PDF)

Dr. Ing. Ondrej Kožuch

(narodil sa 10. 2. 1911 v Suchochoch, zomrel 4. 9. 1944 pri obrane mesta Spišská Nová Ves)

- [Život a práca Dr. Ing. Ondreja Kožucha >>](#) (dokument PDF)